

รู้จักยาฝังคุมกำเนิด

นางสาวอรุณโรจน์ เนียะอัน

พยาบาลวิชาชีพปฏิบัติการ

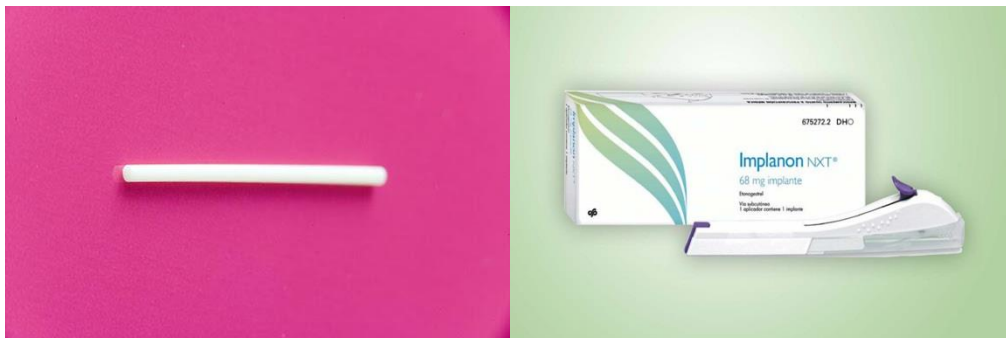
โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ศูนย์อนามัยที่ 5 ราชบุรี

ยาฝังคุมกำเนิด เป็นวิธีคุมกำเนิดอีกชนิดหนึ่งที่มีประสิทธิภาพค่อนข้างสูง หากเทียบจากโอกาสของผู้หญิงที่อาจตั้งครรภ์ได้เมื่อใช้วิธีคุมกำเนิดแบบยาฝังคุมกำเนิดแล้ว มีเพียงร้อยละ 0.05 เท่านั้น ในขณะที่การคุมกำเนิดด้วยวิธีรับประทานยาคุมจะอยู่ที่ร้อยละ 0.3-0.5 และการใช้ถุงยางอนามัยของผู้ชายจะอยู่ที่ร้อยละ 2 นั้นหมายความว่า ยาฝังคุมกำเนิด เป็นวิธีคุมกำเนิดที่มีประสิทธิภาพมากกว่าการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิด หรือการใช้ถุงยางอนามัยของผู้ชาย

ลักษณะยาฝังคุมกำเนิด

ยาฝังคุมกำเนิดมีลักษณะเป็นหลอดบรรจุฮอร์โมน ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 2-2.5 มิลลิเมตร ความยาว 4-4.3 เซนติเมตร มีลักษณะนิ่ม ยืดหยุ่นได้ หลอดไม่สลายตัว ฝังใต้ผิวหนังบริเวณต้นแขนด้านในข้างที่ไม่ถนัด ฮอร์โมนจะค่อยๆ ซึมเข้าสู่ร่างกายในอัตราคงที่และต่อเนื่อง สามารถป้องกันการตั้งครรภ์ได้ชนิด 1 หลอด คุมกำเนิดได้นาน 3 ปี และชนิด 2 หลอดสามารถใช้คุมกำเนิดได้นานถึง 5 ปี

ยาฝังคุมกำเนิดชนิด 1 หลอด

การออกฤทธิ์ของยาฝังคุมกำเนิด

ยาฝังคุมกำเนิด ประกอบไปด้วยฮอร์โมนโปรเจสติน (Progestin) เพียงชนิดเดียว จึงทำให้ไม่มีผลข้างเคียงจากฮอร์โมนเอสโตรเจน (Estrogen) เหมือนกับการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิด (ฮอร์โมนรวม) โดยฮอร์โมนที่ปล่อยออกมาจากแท่งยาฝังคุมกำเนิด จะมีผลทำให้โพรงไข่ไม่พัฒนา จึงไม่สามารถโตต่อไปจนตกไข่ได้ เมื่อไม่มีไข่ที่จะรอฟสมกับเชื้ออสุจิ จึงไม่ทำให้เกิดการตั้งครรภ์ได้ นอกจากนี้ฮอร์โมนโปรเจสตินที่ปล่อยออกมา ยังทำให้มูกที่ปากมดลูกเหนียวข้น ส่งผลให้เชื้ออสุจิว่ายผ่านเข้าไปยาก จึงช่วยลดโอกาสเกิดการผสมกับไข่ได้อีกทางหนึ่ง

การฝังยาคุมกำเนิด

การฝังยาคุมกำเนิดจะทำบริเวณท้องแขนข้างที่ไม่ถนัด โดยขั้นแรกแพทย์จะทำความสะอาดผิวหนัง และฉีดยาชาที่บริเวณดังกล่าว จากนั้นจะใช้เข็มเปิดแผล และสอดหลอดยาเข้าไปใต้ผิวหนัง เมื่อเรียบร้อยแล้ว จึงนำเข็ม และแท่งนำหลอดยาออกมา แล้วปิดแผลด้วยพลาสเตอร์ ตามด้วยผ้าพันแผล หลังการฝังยาคุมกำเนิด 24 ชั่วโมง เราสามารถนำผ้าพันแผลออกได้ ส่วนพลาสเตอร์ให้แปะไว้อีก 3-5 วัน แล้วจึงเอาออก ระหว่างนั้นให้ดูแลความสะอาดของแผลให้ดี และหากปวดแผล ให้รับประทานยาแก้ปวดที่แพทย์ให้

ขั้นตอนการฝังยาคุมกำเนิด

ลักษณะแผลหลังการฝังยาคุมกำเนิด

การถอดยาฝังคุมกำเนิดออก

ในขั้นตอนการถอดยาฝังคุมกำเนิดออก จะทำให้เกิดบาดแผลที่ใหญ่กว่าตอนใส่เข้าไปเล็กน้อย และอาจจำเป็นต้องใช้ไหมในการเย็บแผล 1 เข็ม แพทย์จะฉีดยาชาแต่เพียงเล็กน้อยบริเวณด้านใต้ส่วนปลายของแท่งฮอร์โมน แล้วจึงกรีดผิวหนังออกเป็นแผลขนาดเล็ก เสร็จแล้วจึงใช้อุปกรณ์ดึงเอาแท่งฮอร์โมนออกมา โดยจะกลับมามีประจำเดือนตามปกติภายในเวลา 1-12 เดือนหลังจากที่ได้ถอดยาฝังคุมกำเนิดออกไปแล้ว และจะเริ่มมีไข่ตกประมาณ 1-3 เดือน

ข้อดีของยาฝังคุมกำเนิด

- 1.สามารถป้องกันการตั้งครรภ์ได้ดีกว่าการคุมกำเนิดด้วยวิธีอื่น ไม่จำเป็นต้องใช้ถุงยางอนามัยหรือรับประทานยาคุมกำเนิดร่วมด้วย
- 2.คุมกำเนิดได้ยาวนานถึง 3-5 ปี
- 3.เป็นวิธีที่ปลอดภัย สามารถทำได้หลังคลอดหรือระหว่างให้นมบุตร โดยไม่เป็นอันตรายต่อแม่และเด็ก
- 4.ช่วยลดอาการปวดประจำเดือนในช่วงปีแรกหลังฝังยาคุมกำเนิด และปริมาณประจำเดือนน้อยลง
- 5.ผลจากฮอร์โมนทำให้แบคทีเรียเข้าสู่ช่องคลอดได้ยากขึ้น ลดความเสี่ยงต่อการติดเชื้อในอุ้งเชิงกราน
- 6.ลดความเสี่ยงต่อความผิดปกติต่างๆ เช่น การท้องนอกมดลูก และมะเร็งเยื่อบุโพรงมดลูก
- 7.ฮอร์โมนจะกระจายในปริมาณน้อย และไม่เกิดการสะสมในร่างกาย หลังนำยาฝังคุมกำเนิดออก จึงสามารถกลับมาตั้งท้องได้เร็วกว่าการฉีดยาคุม
- 8.ไม่ส่งผลต่อการทำงานของตับ
- 9.เหมาะสำหรับผู้ที่ใช้ยาคุมกำเนิดชนิดรับประทานแล้วล้มบ่อย และผู้ที่แพ้ฮอร์โมนเอสโตรเจน

ข้อเสียของยาฝังคุมกำเนิด

- 1.การฝังและถอดยาคุมกำเนิดอาจรู้สึกเจ็บ และต้องให้แพทย์เป็นผู้กระทำ ไม่สามารถทำได้ด้วยตัวเอง
 - 2.ประจำเดือนอาจมาไม่ปกติ ในช่วงปีแรกของการฝังยาคุมกำเนิด
 - 3.หลอดยาที่ฝังอาจเลื่อนหลุดจากตำแหน่งเดิม จนต้องเปิดแผลเพื่อแก้ไขใหม่
 - 4.ไม่สามารถป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ได้
 - 5.ยาบางชนิดมีผลต่อประสิทธิภาพของการคุมกำเนิด โดยเฉพาะยาด้านเชื้อไวรัสเอชไอวี
- ยารักษาวัณโรค และยากันชัก

6. ผลข้างเคียงของยาฝังคุมกำเนิด

- 6.1 หลังฝังยาคุมกำเนิดอาจพบเลือดออกกะปริบกะปรอยในช่องคลอด หรือมีตกขาวมาก ในบางรายอาจต้องทานยาคุมที่มีฮอร์โมนเอสโตรเจนเพื่อลดอาการเลือดออก
- 6.2 ในช่วง 3 เดือนแรก อาจมีอาการปวดท้องน้อย และประจำเดือนขาด
- 6.3 ฮอร์โมนอาจส่งผลให้มีอารมณ์แปรปรวน สิวขึ้น คลื่นไส้ เจ็บคัดเต้านมได้
- 6.4 ในช่วงแรกมักมีอาการปวดแผลบริเวณที่ฝังยาคุม และผิวหนังส่วนนั้นอาจเกิดแผลเป็นได้
- 6.5 การฝัง และถอดยาคุม อาจทำให้เกิดการติดเชื้อที่แผล จนแผลบวมแดง อักเสบ เป็นหนอง ซึ่งพบได้น้อย

ผลข้างเคียงดังกล่าวมักไม่เป็นอันตรายร้ายแรง แต่หากผู้ที่ฝังยาคุมกำเนิดแล้วมีอาการผิดปกติรุนแรง เช่น ปวดศีรษะมาก แน่นหน้าอก หายใจลำบาก แผลอักเสบติดเชื้อ ต้องรีบไปพบแพทย์ทันที

ผู้ที่ควรใช้ยาฝังคุมกำเนิด

- 👤 ผู้ที่ลืมรับประทานยาคุมกำเนิดบ่อย ๆ หรือเป็นคนขี้ลืม
- 👤 ต้องการวิธีการคุมกำเนิดที่มีประสิทธิภาพสูงสุด และคุมกำเนิดได้ในระยะยาว (3-5 ปีขึ้นไป)
- 👤 ผู้ที่มีข้อห้ามในการใช้ฮอร์โมนเอสโตรเจนจากการคุมกำเนิดรูปแบบอื่น เช่น สตรีที่อยู่ในช่วงกำลังให้นมบุตร (สามารถใช้ได้ถ้าทารกอายุมากกว่า 6 สัปดาห์)

ผู้ที่ไม่ควรใช้ยาฝังคุมกำเนิด

- ⊘ สงสัยว่าตั้งครรภ์หรือยังไม่แน่ใจว่าตั้งครรภ์หรือไม่
- ⊘ ไม่ชอบการฉีดยาหรือไม่ต้องการให้สิ่งใดมาฝังอยู่ใต้ผิวหนัง หรือกังวลเรื่องการมีประจำเดือนผิดปกติ
- ⊘ มีปฏิกิริยาไวต่อส่วนประกอบของแท่งบรรจุฮอร์โมน
- ⊘ ผู้ที่มีเลือดออกผิดปกติทางช่องคลอดหรือตามอวัยวะเพศ โดยไม่ทราบสาเหตุ เนื่องจากยาฝังคุมกำเนิดอาจกระตุ้นให้เลือดออกได้มากขึ้น
- ⊘ มีภาวะเลือดออกง่ายและหยุดยาก เนื่องจากยาฝังคุมกำเนิดอาจไปรบกวนการทำงานของเกล็ดเลือด ที่มีหน้าที่ช่วยทำให้เลือดแข็งตัวในภาวะเลือดออกได้
- ⊘ ผู้ที่สงสัยหรือเป็นมะเร็งของอวัยวะสืบพันธุ์ เช่น มะเร็งเต้านม หรือมีประวัติเคยเป็นมะเร็งเต้านม เนื่องจากยาฝังคุมกำเนิดอาจไปกระตุ้นให้เซลล์มะเร็งลุกลามแพร่กระจายได้
- ⊘ ผู้ที่เป็นโรคตับ เนื่องจากผลข้างเคียงของยาฝังอาจส่งผลทำให้เกิดตับอักเสบเพิ่มขึ้นได้
- ⊘ ผู้ที่มีข้อห้ามในการใช้ฮอร์โมนโปรเจสตोजีน หรือมีเนื้องอกที่สัมพันธ์กับการใช้โปรเจสตोजีน
- ⊘ ผู้ที่เป็นโรคหัวใจ โรคหลอดเลือดสมอง ความดันโลหิตสูง ไขมันในเลือดสูง โรคลมชัก โรคถุงน้ำดี ไม่ควรใช้ยาฝังคุมกำเนิด

ตารางเปรียบเทียบประสิทธิภาพการคุมกำเนิด

0.05% การฝังยาคุมกำเนิด 	0.2% การใช้ห่วงอนามัย คุมกำเนิด 	0.15% การกำหนดยา 	0.5% การกำหนดยา 	6% การฉีดยาคุมกำเนิด
9% การรับประทาน ยาเม็ดคุมกำเนิด 	12% ถุงยางอนามัยสตรี 	18% ถุงยางอนามัยชาย 	22% การหลั่งเข้าบอ 	24% การนับวันจากปฏิทิน

สวัสดิการทางภาครัฐ

ตาม พ.ร.บ.การป้องกันและแก้ไขปัญหการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ.2559 รัฐบาลได้จัดโครงการฝังยาคุมกำเนิดฟรี กำหนดให้เด็กอายุ 10-20 ปี สามารถขอรับบริการและขอคำปรึกษาได้ฟรีที่โรงพยาบาลทั่วประเทศ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น

บรรณานุกรม

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. “ยาฝังคุมกำเนิดกับวัยรุ่น”. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://www.thaihealth.or.th> วันที่สืบค้น 29 มีนาคม 2563

The Asian Parent Thailand. “ยาฝังคุมกำเนิด”. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://th.theasianparent.com> วันที่สืบค้น 29 มีนาคม 2563

ศูนย์การศึกษาต่อเนื่องทางเภสัชศาสตร์. “ฮอร์โมนฝังใต้ผิวหนังคุมกำเนิด”. (รศ.ภญ.วรรณคล เชื้อมงคล) [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://ccpe.pharmacycouncil.org/> วันที่สืบค้น 29 มีนาคม 2563

Siam health. “การคุมกำเนิดโดยการฝังฮอร์โมน”. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : www.siamhealth.net. วันที่สืบค้น 29 มีนาคม 2563